

przewodnik – celownik
trafiasz bezbłędnie

Mazury i Warmia

atlas regionu
w środku!

ERGO
HESTIA

 Bezdroża

Ubezpieczenie
w podróży

Opracowanie: Barbara Sikora (na podstawie tekstów Iwony Baturo, Moniki Bednarczyk, Katarzyny Gluc, Krzysztofa Szczepanika, Rafała Zubkowicza oraz własnych)

Redaktor prowadzący: Maciej Żemojtel

Redakcja i korekta: Edytorka.eu | Justyna Mroczkowska

Zdjęcie na okładce: © skyphoto | Fotolia.com

Opracowanie kartograficzne: Daka Studio Graficzne | Dawid Kwoka

Źródło pochodzenia danych kartograficznych:

© OpenStreetMap contributors

www.opendatacommons.org/licenses/odbl

Koncepcja graficzna serii: PANCZAKIEWICZ ART.DESIGN | Paweł Panczakiewicz

Projekt okładki i strony tytułowej: MAZAKI STUDIO | Konrad Rządowski

Skład: Zofia Łucka

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autor oraz wydawnictwo Helion dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autor oraz wydawnictwo Helion nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Wydawnictwo Helion

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel.: 32 2309863

e-mail: redakcja@bezdroza.pl

księgarnia internetowa: <http://bezdroza.pl>

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres:

<http://bezdroza.pl/user/opinie/?bemaw1>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Wydanie I

ISBN: 978-83-246-6243-2

Copyright © Helion, 2013

- Kup książkę
- Poleć książkę
- Oceń książkę
- Księgarnia internetowa
- Lubię to!
Nasza społeczność

Kup książkę

Poleć książkę

4

Indeks atrakcji turystycznych

5

Atlas Mazur i Warmii

27

Krajoznawcze ABC

51

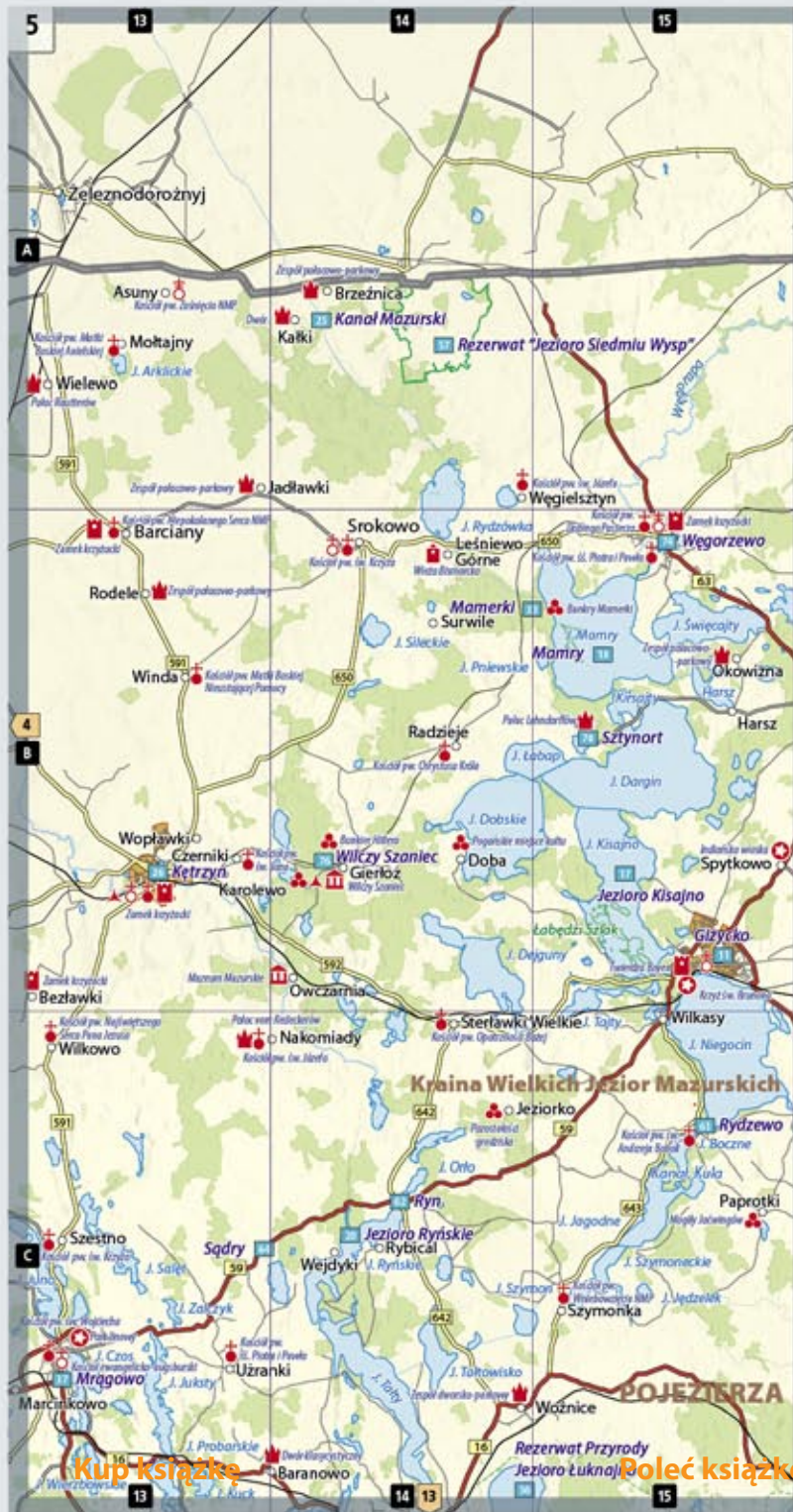
Atrakcje Mazur i Warmii

165

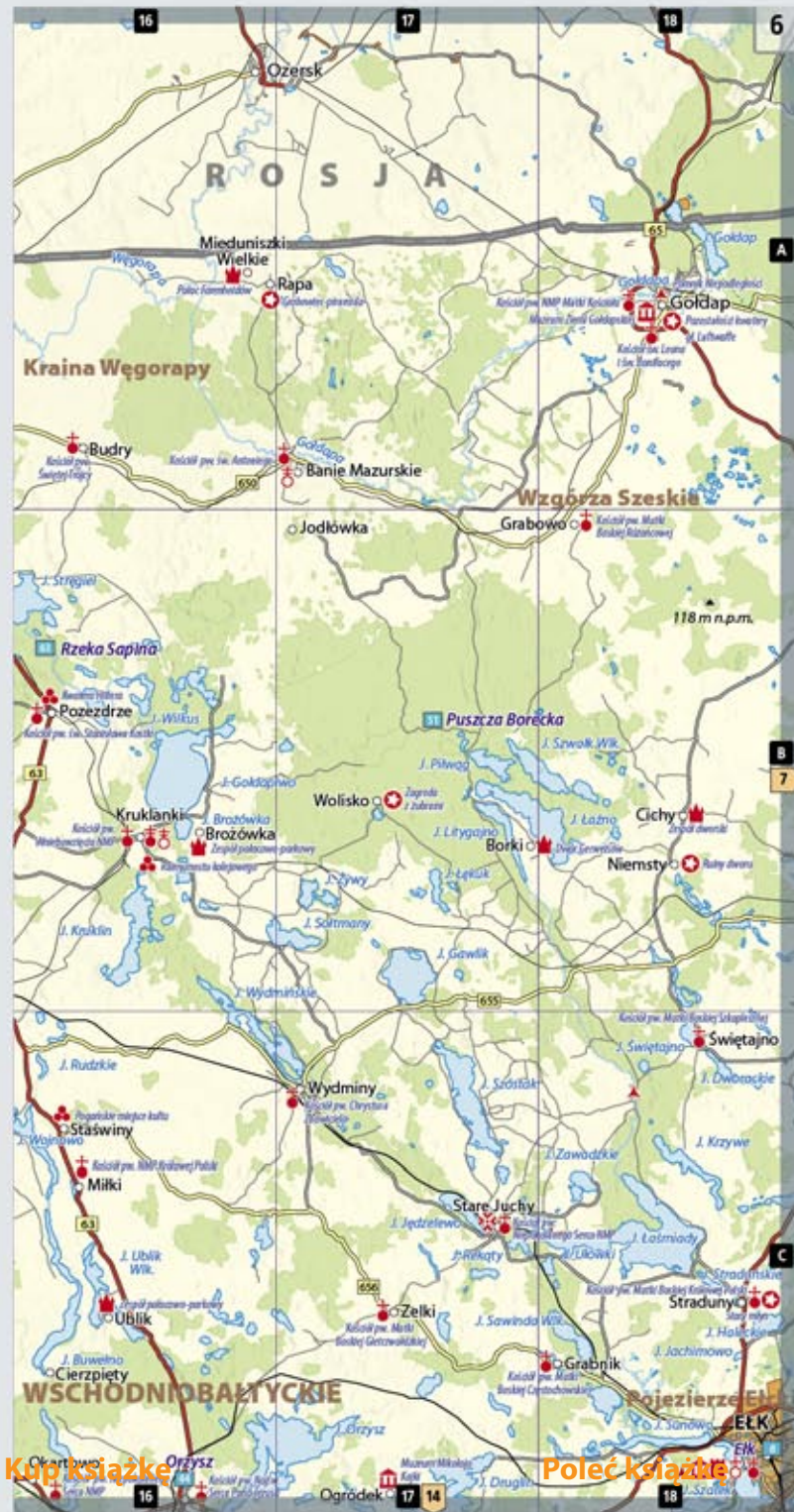
Informacje praktyczne

Kup książkę

Poleć książkę

Kup książkę

Poleć książkę

rzeki, rzeczki i zarastające ciekły wodne. W okolicy Elbląga nad równinne tereny wyrasta pojedynczy wał morenowy, pocięty wązami erozyjnymi i porośnięty pięknym lasem mieszanym – Wysoczyzna Elbląska. Znaczne wysokości względne sprawiają, że łatwo poczuć się na tym obszarze jak w górach.

Jeźiora i rzeki

Nigdzie w Polsce nie ma tak dużo jezior jak na terenie Warmii i Mazur. Mazurskie akweny należą do jezior polodowcowych i mają bardzo różnorodny charakter. Niektóre, jak Śniardwy, to jeziora morenowe, wytopiskowe (powstałe w wyniku wytapiania się brył tzw. martwego lodu po ustąpieniu lodowca). Są to akweny raczej płytkie, ale bardzo rozległe, o urozmaiconych kształtach, licznych zatokach, półwyspach i wyspach oraz zazwyczaj łagodnych i płaskich brzegach. Inne zbiorniki, jak Tałty czy Jezioro Mikołajskie, należą do zbiorników rynnowych o mocno wydłużonym kształcie, dużej głębi i stromych brzegach. Wody wypełniają obniżenie rynny polodowcowej i zazwyczaj tworzą ciągi zbiorników biegnące prostopadłe do linii moren czołowych (oś północ–południe). Połączone rzekami i kanałami akweny tworzą niezwyklej urody szlaki wodne.

Do najbardziej znanych jezior Warmii i Mazur należą niewątpliwie Śniardwy (powierzchnia 11 383 ha, maksymalna głębokość 23,4 m) i Mamry (powierzchnia 10 496 ha, maksymalna głębokość 43,8 m). Oba jeziora łączy system kanałów i zbiorników rynnowych, tworzących znany i oblegany szlak żeglarski. Niezwykle malowniczy ciąg stanowią jeziora Ryńskie i Tałty (powierzchnia

1837 ha, maksymalna głębokość 50,8 m) oraz Mikołajskie i Beldany (powierzchnia 1443 ha, maksymalna głębokość 46 m). Pięknymi akwenami są też Nidzkie (powierzchnia 1831 ha, maksymalna głębokość 23,7 m) i Buwełno (powierzchnia 360 ha, maksymalna głębokość 49,1 m). Do najgłębszych zbiorników należą: Wuksniki (68 m) na Pojezierzu Iławskim, Piłakno (56,6 m) na Pojezierzu Mrągowskim oraz Łańskie (53,8 m) na Pojezierzu Olsztyńskim. Najdłuższym akwenem regionu jest Jeziorak (27 km) rozslawiony przez pisarza Zbigniewa Nienackiego i... Karola Wojtyłę, który dwa razy zawitał tu podczas spływów kajakowych. Do najczystszych zbiorników zalicza się natomiast Świętajno na Równinie Mazurskiej, z wodą o przejrzystości utrzymującej się przez całe lato na poziomie 5–6 m i naturalnym światłem dochodzącym na głębokość 25–30 m.

Teren Warmii i Mazur przecina bardzo duża liczba rzek. Do najważniejszych należą Łyna, Drwęca i Pasłęka. Co ciekawe, zasilają one trzy różne działy wodne, choć ich źródła znajdują się dość blisko siebie. Łyna (264 km długości, w Polsce 190 km), największa rzeka tego obszaru,

jest lewostronnym dopływem Pregoi. Bierze początek w pobliżu miejscowości o tej samej nazwie (blisko Nidzicy). Pły nie w kierunku północno-wschodnim, mijając po drodze Olsztyn, Dobre Miasto, Lidzbark Warmiński, Bartoszyce i Sępopol. Wpada do Pregoi na terenie obwodu kaliningradzkiego. Drwęca (207 km), prawy dopływ Wisły, wypływa koło Drwęcka, na granicy pojezierzy Iławskiego i Olsztyńskiego. Rzeka odwadnia jeziora w okolicy Ostródy, płynąc następnie przez Nowe Miasto Lubawskie, Brodnice i Golub-Dobrzyń. Do Wisły uchodzi powyżej Torunia. Dzięki Kanałowi Elbląskiemu łączy się z Zalewem Wiślanym, stanowiąc znany i malowniczy szlak kajakowy. Bezpośrednio do Zalewu Wiślanego uchodzi Pasłęka (169 km), która bierze początek w lasach między Olsztynkiem a Stawigudą. Przez wieki koryto rzeki stanowiło granicę Warmii i Prus Książęcych. Najbardziej znaną rzeką Warmii i Mazur jest jednak Krutynia (100 km), prawy dopływ Pisy. Prowadzi nią najpopularniejszy na tym terenie szlak kajakowy. Rzeka płynie przez Pojezierze Mrągowskie, Równinę Mazurską i Krainę Wielkich Jezior Mazurskich.

© Zbyszek Nowak | Fotolia.com

Fauna i flora

Warmia i Mazury należą do tzw. zielonych płuc Polski, tzn. do najczystszych regionów kraju. Obszar charakteryzuje się niską gęstością zaludnienia, nieskażonym powietrzem, wielką bioróżnorodnością, atrakcyjnymi kompleksami lasów, jezior i użytków zielonych oraz przyrodą niezmienną przez cywilizację. O wyjątkowym charakterze regionu świadczą bardzo bogata fauna i flora. Występują tu liczne gatunki chronione i reliktowe (występujące na ograniczonym, niedużym obszarze). W samej Puszczy Piskiej oznaczono 900 gatunków roślin naczyniowych, co stanowi 40% stanu flory Polski. Rozległe kompleksy leśne są ostoją ssaków, m.in.: wilka i rysia. W Puszczy Boreckiej żyją żubry, a w okolicy Popielna – koniki polskie. Symbolem Warmii i Mazur jest bocian biały, który, jak do niedawna sądzono, występuje jedynie na terenach czystych i niezbyt przekształconych przez człowieka. To prawda tylko częściowo, ponieważ sympatyczne boćki uległy temu, co biolodzy zwą synantropizacją, czyli najchętniej przebywają w pobliżu siedlisk człowieka. Okolica nie może być jednak mocno zurbanizowana, wokół muszą się ciągnąć łąki, tereny podmokłe i zalewiska rzeczne. Takie właśnie krajobrazy gwarantują Warmia i Mazury, toteż obszary te są prawdziwym zagłębieniem bocianów. Biura turystyczne i reklamowe foldery często podają, że co czwarty bocian w Polsce zakłada gniazdo właśnie tutaj.

Najcenniejsze przyrodniczo obszary województwa warmińsko-mazurskiego objęto ochroną. Działa tu osiem parków krajobrazowych i ponad sto rezerwatów przyrody. Najbardziej znanym i największym

▼ łyska zwyczajna
© Marco BEZERGHEANU | Shutterstock.com

▼ Sum
© Silvan glanis | Shutterstock.com

parkiem jest Mazurski Park Krajobrazowy założony w 1977 r., który obejmuje Puszcę Piską i największe polskie jezioro – Śniardwy. Pozostałe parki to: Brodnicki, Górzniąsko-Lidzbarski, Puszczy Rominckiej, Wysoczyzny Elbląskiej, Pojezierza Iławskiego, Wzgórz Dylewskich oraz Welski. Nie sposób natomiast wymienić wszystkich rezerwatów przyrody. Do rangi światowej urasta na pewno rezerwat faunistyczny „Jezioro Łuknajno”, na którym przebywa nawet do 2 tys. łabędzi. W rezerwacie gniazdują też kaczki, m.in. rozeniec, płaskonos, helmiatka i gągół (łącznie aż 96 gatunków). W niewielkiej odległości od ostoi mają swoje miejsca lęgowe ptaki drapieżne: orlik krzykliwy, kania czarna i rdzawa, trzmielojad, bielik i rybołów. Warto również wspomnieć o pięknym rezerwacie krajobrazowym „Źródła Rzeki Łyny”. Ciągnie się on

na wschód od wioski Łyna w powiecie nidzickim. Chroniony teren można zwiedzać, a wyznaczone trasy ze specjalnie przygotowanymi schodkami, mostkami i platformami widokowymi pozwalają obserwować faunę i florę tego obszaru. Niezwykle z przyrodniczego punktu widzenia jest też rezerwat ichtiologiczny „Rzeka Drwęca”. Drwęca to nietypowa rzeka – na wielu odcinkach dzięki dużym spadkom ma charakter podgórski. Sprzyja to bytowaniu rzadkich gatunków ryb. Występuje tu m.in. łosoś, który dorastając, wędruje do Bałtyku, skąd po osiągnięciu dojrzałości płciowej wraca do rzeki na tarło. Żyją tu też inne ryby dwuśrodowiskowe (spędzające część życia w wodach słodkich, część zaś w morzu): troć wędrowna oraz certa. Do drwęckich osobliwości należą głowacz białopłetwy i przegopłetwy oraz minóg rzeczny.

Kup książkę

32

Poleć książkę

Kup książkę

33

Poleć książkę

MAZURY I WARMIA

Wilczy Szaniec

© Przemysław Wasilewski | Shutterstock.com

W kleszczach wojen światowych

W dalekiej Europie o istnieniu Prus Wschodnich przypomniano sobie na początku I wojny światowej. Teren Warmii i Mazur jako jeden z pierwszych stanął w ogniu walki. W sierpniu 1914 r. między Działdowem a Olsztynkiem doszło do bitwy między carską Rosją a cesarskimi Niemcami. Rosyjska armia generała Aleksandra Samsonowa została kompletnie rozbita. Spektakularne zwycięstwo okrzyknięto nowym Tannenbergiem, nawiązując do bitwy pod Grunwaldem (po niemiecku: bitwy pod Tannenbergiem). Jak głosiła niemiecka propaganda, triumf nad Rosjanami zmazał upokorzenie doznane w XV w. od Słowian.

Następne bitwy nad jeziorami mazurskimi, również wygrane przez Niemców, doprowadziły do wyparcia Rosjan z Prus Wschodnich. W końcowym rozrachunku państwa centralne wojny jednak nie wygrały. Po klęsce Rzeszy, gdy powstała niepodległa Polska, wypłynęła sprawa przynależności narodowej Warmii i Mazur. Traktat wersalski ustanowił, że zadecyduje o tym plebiscyt. W głosowaniu, które odbyło się w lipcu 1920 r., mieszkańcy Prus Wschodnich opowiedzieli się za pozostaniem w granicach państwa niemieckiego.

Po I wojnie światowej ruch polski na terenach Prus Wschodnich wyraźnie osłabł. Wielu działaczy wyjechało. Ci, którzy pozostali, próbowali na różne sposoby ożywić ducha polskości. Powstał Związek Polaków w Niemczech, zakładano polskie szkoły i przedszkola. Na Warmii ostoję polskości stanowiły redakcja „Gazety Olsztyńskiej”, Dom Polski i konsul w Olsztynie. Gorzej było na Mazurach. Tu przejawy polskości tępiono. Gdy w 1930 r. zapanował głód, poparciem zaczął się cieszyć ruch nazistowski. Zwolennicy Hitlera obiecywali tanie budownictwo,

zmniejszenie bezrobocia i rozwój gospodarki. Nic dziwnego, że biedny mazurski lud, który potrzebował nadziei na lepsze jutro, sprzyjał partii. Następstwem tego poparcia była jednak całkowita asymilacja Mazurów ze wspólnotą niemiecką i utrata kulturowej tożsamości.

Podczas II wojny światowej na terenie Prus Wschodnich ulokowano liczne niemieckie obiekty wojskowe, m.in. kwatery dowodzenia z bunkrami i schronami. Sami mieszkańcy aż do 1945 r. żyli w miarę spokojnie. O toczącej się wojnie przypominali im głównie jercy wojenni i przymusowi robotnicy pracujący w zakładach i gospodarstwach rolnych oraz powołania do wojska. Okrutna wojna zapukała do drzwi Prusaków wraz z ofensywą Armii Radzieckiej w styczniu 1945 r. Ludność cywilna opuszczała w popłochu domy, uciekając przed czerwonoarmistami. Zaśnieżone drogi zapełniły się tysiącami uchodźców. Większość z nich zginęła od kul lub z zimna.

Po wojnie południowe Prusy Wschodnie (Warmia i Mazury) znalazły się w granicach Polski. Uznano, że ludność niemiecka zostanie z tych terenów wysiedlona. Na jej miejsce napłynęli osadnicy z różnych stron Polski. Rozpoczął się kolejny dramat Mazurów i Warmiaków. W peerelowskiej Polsce nie czekało ich nic dobrego. Dziś Warmiacy i Mazurzy poszukują swej tożsamości. Znow ważną staje się nawiązanie do dawnych tradycji, pamięć o niegdyśiejszych mieszkańcach tych terenów, otwarcie na żyjące tu mniejszości. O tym, że dialog między ludźmi różnych narodowości, wyznań i tradycji jest jak najbardziej możliwy, przypomina Wspólnota Kulturowa Borussia z siedzibą w Olsztynie. Wydaje ona książki oraz prowadzi działania edukacyjne, które przypominają o skomplikowanej historii tych terenów.

Kup książkę

44

Poleć książkę

Kup książkę

45

Poleć książkę

MAZURY I WARMIA

23 Kadzidłowo**13 D14**

Wieś nieopodal Galkowa i Ukty, założona przez staroobrzędowców. Z wizyty w tej miejscowości ucieszą się zwłaszcza dzieci. Główną atrakcją jest tu **Park Dzikich Zwierząt** (<http://www.kadzidlowo.pl>; codz. od 9.00 do zmierzchu; N 18 zł, U 9 zł, zwiedzanie tylko z przewodnikiem). Na obszarze 100 ha znalazły schronienie koniki polskie, danielę, wilki, łosie, jelenie. Nie brakuje też ptaków oraz wzbudzających respekt – żubra i bizona. Część zwierząt swobodnie spaceruje po terenie parku, inne zaś mają wydzielone obszerne wybiegi. Do niektórych zagród można wejść, a nawet karmić, głaskać i oglądać zwierzęta z bliska. Ze względu na rozległość parku i jego charakter zwiedzanie odbywa się tylko z przewodnikiem, który opowiada o zwyczajach zwierząt. Patronem placówki jest znany przyrodnik i patriota Benedykt Dybowski, który przebywając na zesłaniu na Syberii, opisał faunę i florę tej części świata.

Drugą atrakcją wioski jest prywatne muzeum **Osada Kulturowa Danuty i Krzysztofa Worobców** (Kadzidłowo 1, tel.: 87 4 257 474, codz. 9.00–20.00; N 6 zł, U 5 zł). W 2004 r. osada została wpisana do rejestru zabytków. Skansen składa się z chałupy podcieniowej przeniesionej z Warnowa (początek XIX w.), chałupy z Dąbrów (początek XX w.), budynku gospodarczego oraz dwóch małych spichlerzy. W jednym ze spichlerzyków znajduje się rosyjska sauna, czyli bania. W najstarszym i najcenniejszym budynku urządzono wystawę etnograficzną. W pomieszczeniach na dole chałupy znajduje się klasa dawnej mazurskiej szkoły. W sezonie działa tu także Oberża pod Psem – karczmą proponująca smaczne dania kuchni polskiej.

24 Kanał Elbląski**1 B3**

Unikatowy zabytek techniki zbudowany w latach 1845–60 według projektu holenderskiego inżyniera Jakoba Geорга Steenke. Kanał początkowo służył do przewozu towarów, łącząc drogą wodną Prusy Wschodnie z Bałtykiem. Pierwszy parowiec wyruszył w rejs po nim w 1852 r. Najczęściej kanał kojarzy się z odcinkiem Ostróda–Elbląg (82 km), ma on jednak kilka odgałęzień: Ostróda–Iława (48 km), Ostróda–Stare Jabłonki (16,8 km) i Miłomłyn–Iława (31 km). Będąc w **45 Ostródzie** lub **7 Elblągu**, warto wybrać się w kilkugodzinny rejs (Żegluga Ostródzko-Elbląska, Ostróda, ul. Mickiewicza 9a, <http://www.zegluga.com.pl>, rejsy: V–IX codz. 8.00, N/U 30–150 zł – w zależności od długości trasy; konieczna wcześniejsza rezerwacja, można jej dokonać mailowo).

Na Kanale Elbląskim znajdują się pochylnie, które przemieszczają statek (jacht) z jednego przekopu do drugiego (pochylnie znajdują się w: Buczyńcu, Kątach, Oleśnicy, Jeleniach, Całunach Nowych). Transport odbywa się na ośmiokołowej lorze wyłożonej balami,

na którą jacht wpływa, kiedy znajduje się ona w wodzie. Lory są dwie, połączone liną. Gdy jedna rusza w górę, druga w tym samym czasie sunie w dół (mijają się dokładnie w połowie drogi). Lina jest wprowadzana w ruch w maszynowni, siłą napędową stanowi woda z przekopu, która wpada na specjalne łopatki koła wodnego. Tak są napędzane cztery pochylnie, piąta, w Całunach, wyposażona jest w turbinę. Na końcu lora zanurza się w przekopie na taką głębokość, że znajdujące się na niej jednostki unoszą się na wodzie i mogą kontynuować żeglugę do następnego odcinka. Tam znowu wpływają między specjalne bariery, pod którymi znajduje się lora. Na donośny gong lora rusza i statek powoli wynurza się z wody. Czas przeprawy jedną pochylnią wynosi 10–15 min.

© Dziurek | Shutterstock.com

Kadzidłowo, zabytkowa chata podcieniowa

© travelpeter | Fotolia.com

Kanał Elbląski

27 Kosewo Górne

13 D13

Miejscowość położona 12 km od **37 Mrągora** (droga nr 16 na Mikołajki), w której warto odwiedzić **fermę jeleniowatych**. Ośrodek znajduje się na granicy **34 Mazurskiego Parku Krajobrazowego**. Zwiedzanie fermy to duża frajda dla najmłodszych. Główną atrakcją stanowi spacer wśród oswojonych jeleni pasących się nad jeziorem Kuc oraz wizyta u danieli, muflonów i saren. Po spacerze chętni mogą jeszcze zajrzeć do **muzeum** z imponującym zbiorem poroży i trofeów jeleniowatych oraz wystawą fotografii przyrodniczej (<http://www.kosewopan.pl>; V–VIII wt.–nd. 10.00–17.00; N 15 zł, U 7 zł). Warto pamiętać, że zwiedzanie to przede wszystkim spacer pod gołym niebem, nieodzowne są więc dobre buty i odpowiedni strój (przy brzydkiej pogodzie parasole nie wchodzi w grę – zwierzęta się ich boją). Stacja nie jest stale otwarta, dlatego warto telefonicznie ustalić termin wizyty. Zwiedzanie wyłącznie z przewodnikiem.

28 Krutyni

13 D13

Wioska położona nad Krutynią, w południowo-zachodniej części **52 Puszczy Piskiej**. Nazwa Krutyni oznacza „rzekę wartką i krętą”, choć niektórzy mylnie etymologizują, nazywając ją „krótką”. W czasie panującej w Prusach dżumy, w 1527 r., schronił się tu ponoć ostatni wielki mistrz krzyżacki i pierwszy książę pruski, Albrecht Hohenzollern. Kilka wieków później, w 1934 r., wioskę odwiedził Melchior Wańkowicz, który wraz z córką spędzał w Prusach Wschodnich wakacje, opisane później w słynnej książce *Na tropach Smętka* (Warszawa 1936).

We wsi stoi dom, w którym przez wiele lat żył i pracował Igor Newerly, autor m.in. *Leśnego morza* i zbioru opowiadań *Za Opiwardą, za siódmą rzeką...* W dawnej stodole z końca XIX w. mieści się **Muzeum Przyrodnicze Mazurskiego Parku Krajobrazowego** (Krutyni 66, <http://www.mazurskipark.pl>; pn.–pt. 8.00–15.30, latem także sb. i nd. 10.00–14.00; bilety: datek do skarbonki). Kolekcję stanowi ponad 200 eksponatów zwierząt.

Będąc w okolicy, warto wybrać się na **spływ Krutynią**. Sztakerzy (przewoźnicy) drewnianą pryką (długi kij) pchają łodzie krętym korytem rzeki, pozwalając podziwiać jeden z najpiękniejszych jej odcinków (spływ puchówką: Stowarzyszenie Przewoźników Łodziemi „Perkun”, Krutyni 4, <http://www.perkun.e-mazury.com.pl>; spływy: V–X, spływ 1 godz. 25 zł).

Z wioski startuje kilka ścieżek przyrodniczych oznakowanych w terenie zielonymi strzałkami. Jedna z nich prowadzi przez **rezerwat torfowiskowy „Zakręt”**, wokół jeziora dystroficznego (ok. 3,5 km). Inna, wiodąca do Jeziora Krutynińskiego, pozwala poznać **rezerwat**

„**Krutynia**” (5 km). Bardzo atrakcyjna jest ścieżka Krutyni–Zgon (12 km), która ciągnie się nad wschodnim brzegiem Jeziora Mokrego i przez **rezerwat „Królewska Sosna”**. Atrakcją są tu pomnikowe drzewa: obumarła **Królewska Sosna** (35 m wysokości i 360 cm obwodu), która, przeżywszy ponad 300 lat, uschła w 1972 r., oraz **Dąb nad Mukrem im. Karola Małłki** (obwód 5,2 m), słynnego mieszkańca wsi, mazurskiego pisarza i badacza folkloru. W **Zgonie** można odwiedzić galerię rzeźby Adama Szubskiego (Zgon 37). W typowej mazurskiej zagrodzie z drewnianymi zabudowaniami, nieopodal Jeziora Mokrego, artysta rzeźbi i odlewa ludzkie twarze. Aby zwiedzić galerię, należy telefonicznie ustalić termin wizyty.

Mouflon
na farmie
w Kosewie

© Dżurak | Fotolia.com

Krutynia, ulubiona rzeka kajakarzy

foto. Janusz Monkiewicz

35 Mikołajki

13 D14

Mikołajki to ulubiony port wodniaków, węzeł dróg żeglownych z **11 Giżycka**, **60 Rucianego-Nidy**, **49 Pisz** i **62 Rynu**, miasteczko położone w przesmyku jezior **19 Mikołajskiego** i Tałty, na szlaku Wielkich Jezior Mazurskich.

Nazwa miejscowości pochodzi od św. Mikołaja, opiekuna żeglarzy i przejść wodnych, patrona kościoła zbudowanego tu w czasach krzyżackich. W XV w. tereny dzisiejszych Mikołajek zasiedliła ludność polska. 100 lat później przybyli tu pierwsi pastory ewangelicy, a wraz z nimi osadnicy niemieccy. Prawa miejskie Mikołajki otrzymały w 1726 r. Intensywny rozwój gospodarczy miasta nastąpił w XIX w. wraz z uruchomieniem regularnych rejsów do Giżycka (1868–91) i budową linii kolejowej Olsztyn–Mikołajki–Orzysz (1898). Po I wojnie światowej Mikołajki stały się znanym ośrodkiem wypoczynkowym – działały tu liczne pensjonaty i ośrodki żeglarskie, restauracje i kawiarnie. Po II wojnie światowej także postawiły na turystykę. Obecnie to jedna z polskich stolic żeglarskich, nazywana perłą Mazur lub Wenecją Północy.

Główną ciekawostką architektoniczną miasta jest XIX-wieczny ewangelicki **kościół Świętej Trójcy** z wysoką wieżą zegarową (pl. Kościelny 1). Przy kościele działa **Muzeum Reformacji Polskiej**, w którym znajdują się cenne starodruki, np. *Biblia polska* wydana w Magdeburgu w 1726 r. (<http://www.mikolajki.luteranie.pl>, codz. 9.00–17.00, wstęp: co łaska).

Miejscowy **rynek** (pl. Wolności) zdobi **fontanna** z Królem Sielaw, upamiętniająca XVI-wieczną legendę (zob. <http://www.euromazury.pl/legenda-o-krolo-sielaw.html>). Najbardziej okazałym budynkiem w Mikołajkach jest dawny **ratusz** z 1888 r. (obecnie hotel Mazur). Z rynku, który pełnił w XVIII w. funkcję wojskowego placu ćwiczeń, odchodzi **najdłuższa ulica Mikołajek** (2,5 km) – ulica Michała Kajki, ludowego poety. Stoi przy niej neogotycki **kościół** katolicki z początku XX w.

Przy ulicy Dybrowskiej (równoległa do ul. Kajki) znajduje się założony w 1881 r. **kirkut**, na którym zachowało się kilkadziesiąt macew z napisami w języku hebrajskim i niemieckim.

Największą atrakcją dla masowego turysty pozostaje jednak **promenada w porcie** nad Jeziorem Mikołajskim – zagłębienie smażalni ryb i budek z lodami.

Będąc w Mikołajkach, warto odwiedzić dwie pobliskie miejscowości. **POPIELNO** leży na zachodnim brzegu jeziora **21 Śniardwy**, kilka kilometrów od Mikołajek. Początki osady sięgają XVIII w. Można tu obejrzeć pozostałości po **majątku rolnym** z XIX w. W latach 50. XX w. utworzono tu **placówkę Polskiej Akademii Nauk**. W stacji prowadzone są m.in. badania nad dziko żyjącym konikiem polskim oraz bydłem rasy polskiej czerwonej. To doskonałe miejsce dla rodzin z dziećmi. W lesie wytyczono ścieżki przyrodnicze (10 km

© skyphoto | Fotolia.com

Mikołajki – miasto patrona żeglarzy

© pushan | Stockphoto.com

Przystań jachtowa w Mikołajkach

62 Ryn

5 C14

Niewielkie miasteczko położone między jeziorami Ołów i Ryńskim, pozwala odpocząć od zgiełku wielkich ośrodków. Największą atrakcją Rynu jest monumentalny **zamek krzyżacki**, zbudowany na wzgórzu, prawdopodobnie w miejscu grodu Galindów (<https://www.zamekryn.pl>; codz. 11.00, 13.00, 15.00; N 10 zł, U 5 zł, zwiedzanie tylko z przewodnikiem po wcześniejszym uzgodnieniu).

Najstarsze informacje o miejscowości pochodzą z 1377 r. i rok ten przyjmuje się za początek budowy zamku, przy którym powstała osada targowa. Jezioro Ołów stanowiło naturalną fosę budowli. Jak chce legenda, jezioro i zamek przypominały Krzyżakom rzekę Ren i stawiane nad nią twierdze, stąd nadali miejscu nazwę Rhein (Ren), zmienioną później przez Mazurów na Ryn. Z XV-wiecznego inwentarza wiadomo, że na zamku znajdowała się kuchnia, piekarnia, a nawet browar. W 1507 r. wymienia się także poddasze, kaplicę, prochownię i zbrojownię, a w latach 1515–24 – dodatkowo kapitularz, refektarz, dormitorium, izby pisarza i kucharza, łaźnię oraz pokój gościnny. Później mówi się jeszcze o: słodowni, piwnicy, magazynie miodu, młynie zbożowym, spichlerzu i foluszu. Od strony południowo-wschodniej do warowni przylegało przedzamcze z folwarkiem. Na przestrzeni dziejów potężny zamek był wielokrotnie przebudowywany. Właściciel przy każdej zmianie właściciela budowla otrzymywała nowy wygląd. Pierwsze zmiany wprowadzono w 1525 r., kolejne – w XVII w. Wtedy właśnie powstało skrzydło południowo-zachodnie z przejazdem bramnym oraz skrzydło północno-zachodnie. Od 2006 r. obiekt pełni funkcję hotelu, a za niepowtarzalną atmosferę wewnątrz trzeba, niestety, słono płacić. Piękne zamkowe pomieszczenia można jednak zwiedzać. Wśród eksponatów są m.in.: hełmy i szyszaki normandzkie (X–XI w.), topory, czekany (IX–X w.), topory rycerskie, włócznie na zwierza (VIII–XII w.) oraz miecze (XII–XIII w.).

W Rynie zwraca uwagę **głaz** usytuowany przy ulicy Konrada Wallenroda, poświęcony wyzwolicielom Rynu – żołnierzom radzieckim, którzy wkroczyli tu pod koniec stycznia 1945 r. Podczas spaceru po mieście warto wstąpić do **Ryńskiego Centrum Kultury**, w którym działa interesujące **muzeum regionalne** (ul. Sawickiej 1, <http://www.rck-ryn.pl>; pn.–wt. 10.00–17.00; N 3 zł, U 2 zł). Wystawiane przedmioty pochodzą głównie z ryńskich domów. Są to: meble, obrazy, zastawy stołowe, miniaturki narzędzi do połowów ryb itp., najstarsze mają ponad 200 lat. W piwnicznej niszy żądni mocnych wrażeń mogą natomiast zobaczyć szczątki zamurowanej żywcem ostatniej mazurskiej czarownicy.

Na wzgórzu cmentarnym wznosi się **ewangelicka kaplica** z 2. poł. XIX w. Na wzniesieniu przy głównej drodze (Giżycko–Mrągowo) stoi zabytkowy **wiatrak holenderski** zbudowany na planie koła (1873). Jest własnością prywatną i nie da się zwiedzić jego

fol. Janusz Monkiewicz

Potężny zamek krzyżacki w Rynie

fol. Janusz Monkiewicz

Ryn, muzeum regionalne prezentuje tradycyjne ludowe przedmioty codziennego użytku

PROGRAM PARTNERSKI

GRUPY WYDAWNICZEJ HELION

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW
w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA WYDAWNICZA
Helion SA

Przewodniki-Celowniki to nowatorskie publikacje turystyczne, opisujące najciekawsze miasta i regiony Europy. Ich wyróżnikiem są dokładne mapy oraz zwięzłe, przygotowane w formie leksykonu i ilustrowane zdjęciami opisy atrakcji turystycznych. Nowe przewodniki dają swobodę podczas zwiedzania, wolność i niezależność podczas wyjazdów i podróży. Pozwalają w prosty sposób odnajdywać w terenie interesujące miejsca i identyfikować obiekty. Mapa, tekst i zdjęcia uzupełniają się i tworzą wzajemnie powiązaną całość, która sprawi, że samodzielne zwiedzanie regionu stanie się prawdziwą przyjemnością!

Mazury i Warmia

Przewodnik-Celownik Mazury i Warmia to:

- Atlas Warmii i Mazur 1 : 350 000
- Alfabetyczny leksykon 77 największych atrakcji turystycznych
- Ponad 160 kolorowych fotografii
- Zwięzły szkic krajoznawczy
- Podstawowe informacje praktyczne
- Przejrzysty system odsyłaczy

... a wszystko po to, by w nieskrępowany sposób cieszyć się Mazurami i Warmią, bezbłądnie trafiać do wybranych przez siebie celów, ułożyć własny plan zwiedzania, poznać i zobaczyć najciekawsze miejsca regionu.

Nr katalogowy: 11429

Księgarnia internetowa:
<http://bezdroza.pl>

Zamówienia telefoniczne:
0 801 339900
0 601 339900

Sprawdź najnowsze promocje:
• <http://bezdroza.pl/promocje>
Przewodniki najchętniej czytane:
• <http://bezdroza.pl/bestsellery>
Zamów informator podróżniczy:
• <http://bezdroza.pl/newsletter>

Helion SA
ul. Kosciuszki 1c, 44-100 Gliwice
tel.: 32 230 98 63
e-mail: bezdroza@bezdroza.pl
<http://bezdroza.pl>

ISBN 978-83-246-6243-2

9 788324 662432 >

Cena 29,90 zł